

УДК 343.9 (477)

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.16.244739>

А. В. Калініна,

канд. юрид. наук, наукова
співробітниця відділу
кримінологічних досліджень НДІ
вивчення проблем злочинності імені
академіка В. В. Сташиса НАПрН
України

КРИМІНОЛОГІЧНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ У СФЕРІ УБЕЗПЕЧЕННЯ ДОРОЖНЬОГО РУХУ¹

Рівень безпеки дорожнього руху в Україні не можна оцінити як високий. Відповідно до звітності Патрульної поліції останніми роками в Україні в середньому від ДТП щороку гине 3,5 тис. людей.

Підвищення рівня дорожньо-транспортної безпеки зумовлює необхідність у розробленні теоретичної основи законодавства, що забезпечує профілактику правопорушень, у першу чергу – кримінальних. Такою теоретичною основою може стати кримінологічне законодавство у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Законодавство, норми якого спрямовані на забезпечення безпеки дорожнього руху, є галузево розгалуженим та розпорошеним по нормативним актам різної юридичної сили, формуючи у такий спосіб з одного боку – великий за обсягом пласт юридичних норм, а з другого – закладаючи основи профілактики правопорушень у цій сфері.

Кримінологічне законодавство у сфері безпеки дорожнього руху – це окремий структурний елемент кримінологічного законодавства України. Предмет правового регулювання в цьому разі – суспільні відносини у сфері регулювання профілактики та запобігання правопорушенням (як адміністративним, так і кримінальним) у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

За функціональним призначенням норми кримінологічного законодавства України у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху можна розподілити на концептуальні, програмні, регулятивні та запобіжні.

До концептуальних належать норми, за допомогою яких висвітлюється система поглядів та конструктивних ідей держави щодо підвищення безпеки дорожнього руху. До програмних норм кримінологічного законодавства у галузі безпеки дорожнього руху відносяться положення документів, спрямованих на реалізацію концептуальних норм. Регулятивні норми – це норми законодавства, спрямовані на дотримання правил, норм і стандартів експлуатації транспорту, забезпечення правил при організації

¹ Наукову статтю підготовлено на виконання теми фундаментального наукового дослідження НДІ ВПЗ «Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні» (номер державної реєстрації в УкрІНТЕІ 0120U105615).

безпеки дорожнього руху та інших приписів, що визначають правила для учасників дорожнього руху. До запобіжних норм відносяться норми адміністративного та кримінального законодавства, що визначають відповідальність за порушення у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, виконуючи тим самим профілактичну та запобіжну функції.

Ключові слова: кримінологічне законодавство, безпека дорожнього руху, профілактика правопорушень, запобігання правопорушенням.

Постановка проблеми. Безпека дорожнього руху в Україні є комплексним за характером процесом, що має значне ресурсне забезпечення. Її підґрунтя закріплюється у системі нормативних актів різної, у тому числі й правоохоронної, спрямованості. В аспекті нормативного забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні доречно наголосити на особливості соціальної ролі законодавства як інструмента регулювання суспільних відносин, що закріплює правомірні можливості, встановлює правила та норми поведінки, визначає перелік дозволених засобів досягнення цілей життя і діяльності людей².

Законодавство, норми якого спрямовані на забезпечення безпеки дорожнього руху, є галузево розгалуженим та розпорошеним по нормативним актам різної юридичної сили, формуючи у такий спосіб з одного боку – великий за обсягом пласт юридичних норм, а з другого – закладаючи основи профілактики правопорушень у цій сфері.

Наразі рівень безпеки дорожнього руху в Україні не можна оцінити як високий. Зокрема, у рейтингу держав за рівнем смертності від ДТП, сформованим Всесвітньою організацією охорони здоров'я, у 2018 р. Україна посіла 104 місце із 175 держав, представлених у рейтингу³. У 2019 р. в

² Голіна В. В., Головкін Б. М. Забезпечення якості запобіжної функції законодавства про кримінальну відповідальність. *Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні*: монографія / за заг. ред. В. І. Борисова, В. С. Зеленецького. Харків: Право, 2011. С. 219.

³ Рейтинг стран по уровню смертности в ДТП. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/mortality-road-traffic>; Калініна А. В. Кримінологічний аспект нормативного забезпечення підвищення рівня безпеки дорожнього руху. *Злочинність і протидія їй в умовах*

Україні смертність від ДТП становила 8,22 % осіб на 100 тис. жителів, тоді як на дорогах, наприклад, держав-членів Європейського Союзу цей показник не перевищує 5 %⁴. Стабільність негативних тенденцій у стані безпеки дорожнього руху підкреслюється до того ж і тим, що останніми роками за звітністю Патрульної поліції в середньому від ДТП в Україні кожного року гине 3,5 тис. людей⁵. Тривожним видається продовження цієї «традиції» і в 2020 р., особливо звертаючи увагу на те, що майже півроку держава функціонувала в режимі локдауну. Тобто, не зважаючи на зменшення активності населення на дорогах, підсумком року стало не лише не зменшення, а й навіть збільшення кількості загиблих від ДТП – маємо приріст цього показника у 2,5 % (у 2019 р. від ДТП загинуло 3 454 особи, а в 2020 р. – 3 541)⁶.

Отже, стан безпеки дорожнього руху не дає підстав говорити про її високий рівень, а отже – виникає необхідність у розробленні теоретичної основи законодавства, що забезпечує профілактику правопорушень, у першу чергу – кримінальних. Такою теоретичною основою може стати кримінологічне законодавство у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Розроблення виваженої теоретичної основи такого законодавства створить додаткові можливості для досконалішого врегулювання суспільних відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та сприятиме більш ефективній практиці правозастосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кримінологічне законодавство у вітчизняній кримінології тривалий час не знаходило свого

сингулярності: тенденції та інновації: зб. тез доп. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті члена Правління Кримінолог. асоц. України, проф. Т. А. Денисової (м. Харків, 16 квіт. 2021 р.). Харків: ХНУВС, 2021. С. 68.

⁴ Калініна А. В. Кримінологічний аспект нормативного забезпечення підвищення рівня безпеки дорожнього руху. *Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації:* зб. тез доп. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті члена Правління Кримінолог. асоц. України, проф. Т. А. Денисової (м. Харків, 16 квіт. 2021 р.). Харків: ХНУВС, 2021. С. 68; Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 жовт. 2020 р. № 1360-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1360-2020-p#Text>.

⁵ Статистика ДТП в Україні за 2017, 2018, 2019, 2020 рр. URL: <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/>.

⁶ Там само.

теоретичного розроблення. На теперішній час воно вивчалось, переважно, у межах профілактики чи запобігання злочинності в Україні чи окремих видів злочинів. В. В. Голіною (V. V. Golina) та Б. М. Головкіним (B. M. Golovkin) розглядалася запобіжна функція окремих видів галузевого законодавства (наприклад, законодавства про кримінальну відповідальність)⁷.

Теоретичні питання кримінологічного законодавства висвітлюються у наукових публікаціях С. К. Шабельнікова (S. K. Shabelnikov). Зокрема, він наводить отримані у результаті власних теоретичних розробок структуру, особливості, функціональне призначення, умови формування і т. п. кримінологічного законодавства України⁸.

Енциклопедичне визначення кримінологічному законодавству свого часу першим надав С. М. Гусаров (S. M. Gusarov)⁹. У 2021 р. до Великої української кримінологічної енциклопедії разом із терміном С. М. Гусарова увійшли терміни «кримінологічне законодавство» за авторством А. В. Калініної (A. V. Kalinina) та С. М. Шабельнікова (S. K. Shabelnikov)¹⁰.

У попередніх публікаціях авторки також розглядалися питання кримінологічного законодавства України та його стан у зарубіжних країнах, зокрема, й кримінологічного законодавства у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху¹¹. Необхідно зазначити, що кримінологічне законодавство у

⁷Голіна В. В., Головкін Б. М. Забезпечення якості запобіжної функції законодавства про кримінальну відповідальність. *Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні*: монографія / за заг. ред. В. І. Борисова, В. С. Зеленецького. Харків: Право, 2011. 344 с.

⁸ Шабельніков С. К. Властивості кримінологічного законодавства України. *Право і безпека*. 2020. № 4 (79). С. 97–103. doi: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.4.15>.

⁹ Гусаров С. Кримінологічне законодавство. *Українська кримінологічна енциклопедія* / за заг. ред. В. В. Черня, В. В. Сокурєнка; упоряд. О. М. Джу́жа, О. М. Литвинов. Харків-Київ: Харк. нац. ун-т внутр. справ; Нац. акад. внутр. справ, Кримінолог. асоц. України, Золота миля, 2017. С. 352.

¹⁰ Калініна А. Законодавство кримінологічне. *Велика українська кримінологічна енциклопедія*: у 2 т. / редкол.: В. В. Сокурєнка (голова), О. М. Бандурка (співголова), та ін.; наук. ред. О. М. Литвинов. Харків: Факт, 2021. Т. 1: А-Л. С. 449–452; Шабельніков С. Законодавство кримінологічне (альтернативний підхід). *Велика українська кримінологічна енциклопедія*: у 2 т. / редкол.: В. В. Сокурєнка (голова), О. М. Бандурка (співголова), та ін.; наук. ред. О. М. Литвинов. Харків: Факт, 2021. Т. 1: А-Л. С. 452–454; Гусаров С. Законодавство кримінологічне (критерії якості). *Велика українська кримінологічна енциклопедія*: у 2 т. / редкол.: В. В. Сокурєнка (голова), О. М. Бандурка (співголова), та ін.; наук. ред. О. М. Литвинов. Харків: Факт, 2021. Т. 1: А-Л. С. 455.

¹¹ Калініна А. В. Кримінологічний аспект нормативного забезпечення підвищення рівня безпеки дорожнього руху. *Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації*: зб. тез доп.

сфері забезпечення безпеки дорожнього руху як окремий напрям дослідження науковцями дотепер не виділялося.

Мета і завдання. Метою статті є надання загальної характеристики кримінологічному законодавству України у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання: 1) розглянути поняття кримінологічного законодавства як теоретичної основи профілактики і запобігання правопорушенням у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; 2) класифікувати норми кримінологічного законодавства у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та виокремити їх специфіку.

Виклад основного матеріалу. Норми права – один із регуляторів суспільних норм, що історично склався в Україні. Поступово, із розвитком державності, формувалися вітчизняна система права та система законодавства – не тотожні, але основні у теорії держави і права категорії.

Законодавство держави – це той базис норм, який є рушійною силою майже всіх суспільних процесів, що у ній відбуваються. Традиційно галузева структура законодавства України відповідає галузевій структурі системи права із відповідним розподілом на адміністративне, конституційне, кримінальне, цивільне, кримінально-процесуальне, цивільно-процесуальне, господарське, господарсько-процесуальне, трудове, земельне, аграрне, екологічне та ін. Однак така відповідність не є суворо лінійною. Зокрема, складність деяких суспільних відносин, постійний розвиток і трансформація суспільних процесів мають закономірним наслідком виникнення нових галузей законодавства або ж надбання ознаки комплексності вже існуючими. У світлі цього доречно зазначити, що в кримінологічній науці останнім часом вченими все більше почала приділятися увага нормативному забезпеченню

діяльності із профілактики та запобігання кримінальним правопорушенням, розроблятися теоретичні основи так званого «кримінологічного» законодавства.

Кримінологічне законодавство пропонується авторкою розуміти як доктринальне поняття, яким позначається сукупність законів та інших нормативних актів, що регулюють суспільні відносини у сфері профілактики та запобігання правопорушенням в Україні¹². У той же час заслуговує на увагу визначення кримінологічного законодавства, запропоноване С. К. Шабельніковим, який визначає його як міжгалузеву мережу нормативно-правових актів та їх положень, що регулюють суспільні відносини у сфері протидії злочинності шляхом визначення стратегії, окремих напрямів, рівнів, шляхів, способів, засобів, а також суб'єктів спеціально-кримінологічного впливу на детермінаційний комплекс злочинності й фонових для неї явищ¹³.

Кримінологічне законодавство не можна вважати однією із галузей системи законодавства України. Кримінологічне законодавство не є законодавством у традиційному розумінні цього терміна. Так, норми, що регулюють практику профілактики та запобігання правопорушенням (у першу чергу, кримінальним) можуть складати окремий предмет правового регулювання. Проте їх об'єднання в окрему галузь матиме явний штучний характер. Таке законодавство може як задавати тренд у профілактичній та запобіжній діяльності (наприклад, шляхом розроблення та прийняття закону, на кшталт про профілактику правопорушень чи про запобігання кримінальним правопорушенням і т. п.), так і безпосередньо її регулювати

¹² Калініна А. В. Кримінологічне законодавство в Україні: стан та перспективи розвитку. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2019. № 1. С. 143. doi: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2019.12.190923>.

¹³ Шабельніков С. Законодавство кримінологічне (альтернативний підхід). *Велика українська кримінологічна енциклопедія*: у 2 т. / редкол.: В. В. Сокурєнко (голова), О. М. Бандурка (співголова), та ін.; наук. ред. О. М. Литвинов. Харків: Факт, 2021. Т. 1: А-Л. С. 452.

шляхом кримінально-правових, кримінально-процесуальних, кримінально-виконавчих та ін. норм (залежно від галузі).

Кримінологічне законодавство не слід підміняти кримінологічною (профілактичною, запобіжною і т. п.) функцією того чи іншого галузевого законодавства. Характеризуючи удосконалення такої функції кримінального законодавства, проф. В. В. Голіна зазначив, що воно «...лежить...на шляхах усунення умов, що послаблюють мотиваційний вплив погрози застосування кримінального законодавства з його негативними соціальними і правовими наслідками, і, навпаки, поширюють соціальні і психологічні можливості посилення моральної заборони щодо вчинення злочину і придбання просоціальних навичок»¹⁴.

Розуміючи теоретичний характер терміну «кримінологічне законодавство» погодимось, знову ж таки, із думкою С. К. Шабельнікова про те, що «кримінологічність» такого законодавства означає не його структурну цілісність, а властивість, що виводиться з розуміння цільової природи, соціального призначення відповідних юридичних норм, розміщених у нормативно-правових актах різних галузей права: від конституційного, адміністративного, екологічного й до кримінально-виконавчого¹⁵. Цією властивістю можна управляти; її можна закладати, моніторити, що й має стати предметом кримінології закону як окремого напрямку (галузі) кримінологічної доктрини¹⁶.

Говорячи про кримінологічне законодавство у сфері безпеки дорожнього руху, мається на увазі окремий структурний елемент кримінологічного законодавства України. Предмет правового регулювання в цьому разі – суспільні відносини у сфері регулювання профілактики та

¹⁴ Голіна В. В. Запобіжний вплив кримінального законодавства: досвід кримінологічного дослідження. *Вибрані праці*. Харків: Право, 2020. С. 491.

¹⁵ Шабельніков С. Законодавство кримінологічне (альтернативний підхід). *Велика українська кримінологічна енциклопедія*: у 2 т. / редкол.: В. В. Сокурєнко (голова), О. М. Бандурка (співголова), та ін.; наук. ред. О. М. Литвинов. Харків: Факт, 2021. Т. 1: А-Л. С. 452.

¹⁶ Там само.

запобігання правопорушенням (як адміністративним, так і кримінальним) у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Охоплення цим терміном адміністративних правопорушень є цілком виправданим, адже такі правопорушення можна вважати фоновими явищами для злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Щодо кримінальних проступків, які є складовою кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту, то віднесення їх до фонових для вказаних злочинів явищ чи, навпаки, до явищ, для яких адміністративні правопорушення є фоновими – питання дискусійне, що потребує кримінологічних розробок у майбутньому.

За функціональним призначенням норми кримінологічного законодавства України у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху можна розподілити на концептуальні, програмні, регулятивні та запобіжні.

До *концептуальних* належать норми, за допомогою яких висвітлюється система поглядів та конструктивних ідей держави щодо підвищення безпеки дорожнього руху. Зовнішнім виразом таких норм зазвичай є такі підзаконні акти, як концепції, стратегії і т. п., затверджені органами державної влади та місцевого самоврядування. Серед таких актів доречно зазначити Концепцію Державної цільової програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху на 2009-2012 рр., Концепцію Державної цільової програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху на період до 2016 р., Стратегію підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 р. Однак реалізація цих концептуальних документів була частковою, що не призвело до отримання очікуваних результатів. Зокрема, Міністр інфраструктури України Владислав Криклій зазначив, що у 2019 р. рівень виконання програми з безпеки дорожнього руху досягав лише 38 %¹⁷.

¹⁷ Уряд затвердив стратегію підвищення безпеки до 2024 року. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/10/21/666487/>.

У 2020 р. Кабінет Міністрів України схвалив новий програмний документ – Стратегію підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 р. Особливість цього документу визначається тим, що його прийняття відбулося в часи перебування українського суспільства в умовах сингулярності.

Метою вказаної Стратегії є зниження рівня смертності внаслідок ДТП щонайменше на 30 % до 2024 р., зниження ступеня тяжкості наслідків ДТП для учасників дорожнього руху та зменшення соціально-економічних втрат від дорожньо-транспортного травматизму, а також запровадження ефективної системи управління безпекою дорожнього руху для забезпечення захисту життя та здоров'я населення¹⁸. Головними напрямками Стратегії вказано: визначення пріоритетів у сфері безпеки дорожнього руху, формування напрямів і способів їх досягнення, а також формування в усіх учасників правовідносин у сфері безпеки дорожнього руху розуміння важливості проблеми смертності внаслідок дорожньо-транспортних пригод, перспектив і орієнтирів для забезпечення належного стану безпеки дорожнього руху в Україні¹⁹.

До програмних норм кримінологічного законодавства у галузі безпеки дорожнього руху відносяться положення документів, спрямованих на реалізацію концептуальних норм. На теперішній час одним із таких документів є Державна програма підвищення безпеки дорожнього руху на період до 2023 р. Метою вказаної Програми є зниження в Україні рівня аварійності та ступеня тяжкості наслідків дорожньо-транспортних пригод, насамперед соціально-економічних, відповідно до цілей, визначених Стратегією підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні

¹⁸ Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 жовт. 2020 р. № 1360-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1360-2020-p#Text>.

¹⁹ Там само.

на період до 2024 року²⁰. Серед завдань з виконання Програми визначено: удосконалення державного управління у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; ведення обліку та проведення аналізу даних стосовно дорожньо-транспортних пригод; забезпечення безпеки на дорогах та безпеки дорожньої інфраструктури; забезпечення безпечної поведінки учасників дорожнього руху та ін.²¹.

Регулятивні норми – норми законодавства, спрямовані на дотримання правил, норм і стандартів експлуатації транспорту, забезпечення правил при організації безпеки дорожнього руху та інших приписів, що визначають правила для учасників дорожнього руху. Сутність регулятивних норм у сфері забезпечення дорожнього руху впливає з основних функцій державного регулювання діяльності транспорту, зокрема автомобільного, серед яких:

- формування ринку послуг;
- контроль за виконанням законодавства про автомобільний транспорт;
- нормативно-правове регулювання з питань автомобільного транспорту;
- ліцензування діяльності перевізників;
- стандартизація і сертифікація;
- організація та контроль автомобільних перевезень;
- тарифна, інноваційна та інвестиційна політика;
- державне замовлення на соціально значущі послуги автомобільного транспорту загального користування;
- захист прав споживачів послуг автомобільного транспорту²².

Отже, виходячи із функціонального призначення регулятивних норм кримінологічного законодавства, необхідно зазначити про надзвичайно

²⁰ Про затвердження Державної програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 р.: постанова Кабінету Міністрів України № 1287 від 21 груд. 2020 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2020/04/9/659188/>.

²¹ Там само.

²² Транспортне право України: підручник / Шелухін М. Л., Антонюк О. І., Вишнівецька В. О. та ін.; за ред. М. Л. Шелухіна. Київ: Ін Юре, 2008. С. 56.

широке коло нормативних актів, у яких вони містяться. Серед таких актів: Закони України «Про транспорт», «Про дорожній рух», «Про автомобільний транспорт», Правила дорожнього руху та ін.

До *запобіжних* норм відносяться норми адміністративного та кримінального законодавства, що визначають відповідальність за порушення у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, виконуючи тим самим і профілактичну та запобіжну функції. Наприклад, серед таких норм можна назвати такі статті Кодексу України про адміністративні правопорушення, як: 122 («Перевищення встановлених обмежень швидкості руху, проїзд на заборонний сигнал регулювання дорожнього руху та порушення інших правил дорожнього руху»), 122⁴ («Залишення місця дорожньо-транспортної пригоди»), 127 («Порушення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами та особами, які керують гужовим транспортом, і погоничами тварин»), 128¹ («Порушення або невиконання правил, норм та стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху») та ін. Кримінальна відповідальність у сфері убезпечення дорожнього руху встановлюється за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України), порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння (ст. 286¹ КК України).

Висновки. Кримінологічне законодавство у сфері безпеки дорожнього руху – це норми законодавства, предметом регулювання яких є суспільні відносини у сфері здійснення профілактики та запобігання правопорушенням, що вчиняються в її межах. Кримінологічне законодавство не слід підміняти кримінологічною (профілактичною, запобіжною і т. п.) функцією того чи іншого галузевого законодавства – це самостійний нормативний конструкт.

За функціональним призначенням норми кримінологічного законодавства України у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху можна розподілити на концептуальні, програмні, регулятивні та запобіжні.

Список використаних джерел

1. Голіна В. В. Запобіжний вплив кримінального законодавства: досвід кримінологічного дослідження. *Вибрані праці*. Харків: Право, 2020. 592 с.
2. Голіна В. В., Головкін Б. М. Забезпечення якості запобіжної функції законодавства про кримінальну відповідальність. *Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні*: монографія / за заг. ред. В. І. Борисова, В. С. Зеленецького. Харків: Право, 2011. 344 с.
3. Гусаров С. Законодавство кримінологічне (критерії якості). *Велика українська кримінологічна енциклопедія*: у 2 т. / редкол.: В. В. Сокурєнко (голова), О. М. Бандурка (співголова), та ін.; наук. ред. О. М. Литвинов. Харків: Факт, 2021. Т. 1: А-Л. С. 455.
4. Гусаров С. Кримінологічне законодавство. *Українська кримінологічна енциклопедія* / за заг. ред. В. В. Чернея, В. В. Сокурєнка; упоряд. О. М. Джужа, О. М. Литвинов. Харків-Київ: Харк. нац. ун-т внутр. справ; Нац. акад. внутр. справ, Кримінолог. асоц. України, Золота миля, 2017. С. 352.
5. Калініна А. В. Кримінологічне законодавство в Україні: стан та перспективи розвитку. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2019. № 1. С. 135–146. doi: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2019.12.190923>.
6. Калініна А. В. Кримінологічний аспект нормативного забезпечення підвищення рівня безпеки дорожнього руху. *Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації*: зб. тез доп. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті члена Правління Кримінолог. асоц. України, проф. Т. А. Денисової (м. Харків, 16 квіт. 2021 р.). Харків: ХНУВС, 2021. С. 68–70.
7. Калініна А. Законодавство кримінологічне. *Велика українська кримінологічна енциклопедія*: у 2 т. / редкол.: В. В. Сокурєнко (голова), О. М. Бандурка (співголова), та ін.; наук. ред. О. М. Литвинов. Харків: Факт, 2021. Т. 1: А-Л. С. 449–452.
8. Про затвердження Державної програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 р.: Постанова Кабінету Міністрів України № 1287 від 21 груд. 2020 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2020/04/9/659188/>.
9. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року: розпорядження Кабінету Міністрів

України від 21 жовт. 2020 р. № 1360-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1360-2020-p#Text>.

10. Рейтинг стран по уровню смертности в ДТП. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/mortality-road-traffic>.

11. Статистика ДТП в Україні за 2017, 2018, 2019, 2020 рр. URL: <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/>.

12. Транспортне право України: підручник / Шелухін М. Л., Антонюк О. І., Вишнівецька В. О. та ін.; за ред. М. Л. Шелухіна. Київ: Ін Юре, 2008. 893 с.

13. Уряд затвердив стратегію підвищення безпеки до 2024 року. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/10/21/666487/>.

14. Шабельніков С. Законодавство кримінологічне (альтернативний підхід). *Велика українська кримінологічна енциклопедія: у 2 т. / редкол.: В. В. Сокурєнко (голова), О. М. Бандурка (співголова), та ін.; наук. ред. О. М. Литвинов.* Харків: Факт, 2021. Т. 1: А-Л. С. 452–454.

15. Шабельніков С. К. Властивості кримінологічного законодавства України. *Право і безпека.* 2020. № 4 (79). С. 97–103. doi: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.4.15>.

REFERENCES

1. Holina, V.V. (2020). Zapobizhnyj vplyv kryminal'noho zakonodavstva: dosvid kryminolohichnoho doslidzhennia. *Vybrani pratsi.* Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

2. Holina, V.V., Holovkin, B.M. (2011). Zabezpechennia iakosti zapobizhnoi funktsii zakonodavstva pro kryminal'nu vidpovidal'nist'. Teoretychni osnovy zabezpechennia iakosti kryminal'noho zakonodavstva ta pravozastosovchoi diial'nosti u sferi borot'by zi zlochynnistiu v Ukraini: monohrafiia / za zah. red. V. I. Borysova, V. S. Zelenets'koho. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

3. Husarov, S. (2021) Zakonodavstvo kryminolohichne (kryterii iakosti). *Velyka ukrains'ka kryminolohichna entsyklopediia: in 2 vol. Vol. 1: A-L / Sokurenko V. V., Bandurka O. M., Lytvynov O. M. et al. (Ed.).* Kharkiv: Fakt [in Ukrainian].

4. Husarov, S. (2017). Kryminolohichne zakonodavstvo. *Ukrains'ka kryminolohichna entsyklopediia / Cherniei V. V., Sokurenko V. V. (Ed); O. M. Dzhuzha, O. M. Lytvynov (Comp.).* Kharkiv-Kyiv: Khark. nats. un-t vnutr. sprav; Nats. akad. vnutr. sprav, Kryminoloh. asots. Ukrainy, Zolota mylia [in Ukrainian].

5. Kalinina, A.V. (2019). Kryminolohichne zakonodavstvo v Ukraini: stan ta perspektyvy rozvytku. *Visnyk Asotsiatsii kryminal'noho prava Ukrainy, 1.* doi: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2019.12.190923> [in Ukrainian].

6. Kalinina, A.V. (2021). Kryminolohichnyj aspekt normatyvnoho zabezpechennia pidvyschennia rivnia bezpeky dorozhn'oho rukhu. *Zlochynnist' i protydiia ij v umovakh synhuliarnosti: tendentsii ta innovatsii: zb. tez dop. nauk.-*

prakt. konf., prysviach. pam'iaty chlena Pravlinnia Kryminoloh. asots. Ukrainy, prof. T. A. Denysyvoi (m. Kharkiv, 16 kvit. 2021 r.). Kharkiv: KhNUVS [in Ukrainian].

7. Kalinina, A. (2021). Zakonodavstvo kryminolohichne. *Velyka ukrains'ka kryminolohichna entsyklopediia*: in 2 vol. Vol. 1: A-L / Sokurenko V. V., Bandurka O. M., Lytvynov O. M. et al. (Ed.). Kharkiv: Fakt. Kharkiv: Fakt [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi prohramy pidvyschennia rivnia bezpeky dorozhn'oho rukhu v Ukraini na period do 2023 r.: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1287 vid 21 hrud. 2020 r. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2020/04/9/659188/> [in Ukrainian].

9. Pro skhvalennia Stratehii pidvyschennia rivnia bezpeky dorozhn'oho rukhu v Ukraini na period do 2024 roku: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 zhovt. 2020 r. № 1360-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1360-2020-r#Text> [in Ukrainian].

10. Rejtynh stran po urovniu smertnosti v DTP. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/mortality-road-traffic> [in Russian].

11. Statystyka DTP v Ukraini za 2017, 2018, 2019, 2020 rr. URL: <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/> [in Ukrainian].

12. Shelukhin, M.L., Antoniuk, O.I., Vyshnyvets'ka, V.O. et al. (2008). *Transportne pravo Ukrainy* / Shelukhin M. L. (Ed.). Kyiv: In Yure [in Ukrainian].

13. Uriad zatverdyyv stratehiiu pidvyschennia bezpeky do 2024 roku. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/10/21/666487/> [in Ukrainian].

14. Shabel'nikov, S. (2021). Zakonodavstvo kryminolohichne (al'ternatyvnyj pidkhid). *Velyka ukrains'ka kryminolohichna entsyklopediia*. (Vols. 1–2). Vol. 1: A-L / Sokurenko V. V., Bandurka O. M., Lytvynov O. M. et al. (Ed.). Kharkiv: Fakt [in Ukrainian].

15. Shabel'nikov, S.K. (2020). Vlastyvoli kryminolohichnoho zakonodavstva Ukrainy. *Pravo i bezpeka*, 4 (79). doi: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.4.15> [in Ukrainian].

Калинина А. В. Криминологическое законодательство Украины в сфере обеспечения дорожной безопасности

Уровень безопасности дорожного движения в Украине нельзя оценить как высокий. Согласно отчетности Патрульной полиции, в Украине в последние годы в среднем от ДТП ежегодно гибнет 3,5 тыс. человек.

Повышение уровня дорожно-транспортной безопасности обуславливает необходимость в разработке теоретической основы законодательства по обеспечению профилактики правонарушений, в первую очередь – уголовных. Такой теоретической основой может стать криминологическое законодательство в области обеспечения безопасности дорожного движения.

Законодательство, нормы которого направлены на обеспечение безопасности дорожного движения, является значительно разветвленным по отраслям и распыленным по нормативным актам различной юридической силы, формируя с одной стороны большой по объему пласт юридических норм, а с другой – закладывая основы профилактики правонарушений в этой сфере.

Криминологическое законодательство в сфере безопасности дорожного движения – это отдельный структурный элемент криминологического законодательства Украины. Предмет правового регулирования в этом случае – общественные отношения в сфере регулирования профилактики и предотвращения правонарушений (как административных, так и уголовных) в сфере обеспечения безопасности дорожного движения.

По функциональному назначению нормы криминологического законодательства Украины в сфере обеспечения безопасности дорожного движения можно разделить на концептуальные, программные, регулятивные и предупреждающие.

К концептуальным относятся нормы, посредством которых раскрывается система взглядов и конструктивных идей государства по повышению безопасности дорожного движения. К программным нормам криминологического законодательства в области безопасности дорожного движения относятся положения документов, направленных на реализацию концептуальных норм. Регулятивные нормы – это нормы законодательства, направленные на соблюдение правил, норм и стандартов эксплуатации транспорта, обеспечение правил организации безопасности дорожного движения и других предписаний, определяющих правила для участников дорожного движения. К предупредительным относятся нормы административного и уголовного законодательства, определяющие ответственность за нарушения в сфере безопасности дорожного движения и эксплуатации транспорта, выполняя тем самым профилактическую и предупредительную функции.

Ключевые слова: криминологическое законодательство, безопасность дорожного движения, профилактика правонарушений, предотвращение правонарушений.

Kalinina A. V. Criminological legislation of Ukraine in the field of road safety

The level of road safety in Ukraine cannot be estimated as high. According to the reports of the Patrol Police, in Ukraine in recent years, on average, 3.5 thousand people die from road accidents every year.

An increase in the level of road transport safety determines the development of a theoretical basis for legislation to ensure the prevention of offenses, primarily

criminal ones. The criminological legislation in the field of road safety can be such a theoretical basis.

The legislation, the norms of which are aimed at ensuring road safety, is significantly branchy and widely held in norms of laws of different legal force, forming, on the one hand, a large layer of legal norms, and on the other, laying the foundations for the prevention of offenses in this area.

Criminological legislation in the field of road safety is a separate structural element of the criminological legislation of Ukraine. The subject of legal regulation in this case is public relations in the field of regulation of the prophylaxis and prevention of offenses (both administrative and criminal) in the provision of road traffic.

According to their functional purpose, the norms of the criminological legislation of Ukraine in the field of road safety can be divided into conceptual, programmatic, regulatory and preventive ones.

Conceptual norms include the norms through which the system of views and constructive ideas of the state about the road safety improving is revealed. The program norms of criminological legislation in the field of road safety include the provisions of documents aimed at the implementation of conceptual norms. Regulatory norms are the norms of legislation aimed at observing the rules, norms and standards for the operation of transport, ensuring the rules for organizing road safety and other prescriptions that determine the rules for road users. Preventive provisions include the norms of administrative and criminal legislation that determine responsibility for violations in the field of road safety and transport operation, thereby performing prophylactic and preventive functions.

Key words: *criminological legislation, road safety, crime prophylaxis, crime prevention.*